

Dogfen Gwmpas i'r Aseiad Perfformiad Panel Statudol
Cyngor Gwynedd 2024/25

DRAFT

Cynnwys

1. Cyflwyniad
2. Trosolwg o Le
  - Poblogaeth a Demograffeg
  - Amddifadedd ac iechyd
  - Iaith Gymraeg
  - Demograffig Busnes
  - Diwydiant
  - Heriau Hinsawdd Lleol
3. Gweledigaeth ar gyfer yr Ardal a Blaenoriaethau Lleol
  - Cynllun y Cyngor
  - Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus
  - Datganiad Llywodraethu
  - Cofrestr Risg y Cyngor
4. Arweinyddiaeth Wleidyddol a Sefydliadol
5. Llywodraethu
6. Rheoli Adnodd a Diwylliant
  - Cyllid
  - Dylunio Sefydliad a Gweithlu
7. Blaenoriaethau Gwella a Chamau Gweithredu Cynlluniedig

1. Cyflwyniad

Mae Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 yn gosod cyfrifoldeb ar Gyngorau i gynnal Asesiad Perfformiad Panel **unwaith** o fewn cylch etholiadol. Daeth y ddyletswydd i rym ym mis Mai 2022.

Mae'n angenrheidiol dilyn tair dyletswydd statudol wrth gynnal asesiad panel:

- Paratoi (pennu'r cwmpas, cylch gorchwyl, aelodaeth ayyb)
- Asesu (cynnal yr asesiad, cyflwyno canfyddiadau)
- Cam dilynol (llunio'r adroddiad terfynol, ymateb y cyngor)

Mae'r ddyletswydd hon yn gysylltiedig gyda'r ddyletswydd i fod yn cynnal hunanasesiadau blynyddol ar berfformiad. Yn yr un modd bydd yr asesiad gan banel yn edrych yn benodol ar y graddau y mae'r Cyngor:

- yn gweithredu ei swyddogaethau'n effeithiol:
- yn defnyddio ei adnoddau yn ddarbodus, effeithlon ac effeithiol: ac
- â threfniadau llywodraethu effeithiol ar waith i sicrhau'r uchod.

Bydd yr asesiad yn edrych ar dystiolaeth er mwyn galluogi aelodau'r panel i ddod i gasgliad ynghylch y graddau y mae'r Cyngor yn cyfarch y 3 gofyn perfformiad a nodir uchod.

Yn dilyn ymgynghori hefo Tîm Rheoli'r Cyngor ac Aelodau'r Cabinet penderfynodd y Cabinet y dylid cynnal Asesiad Perfformiad Panel Statudol Cyngor Gwynedd yn ystod Hydref 2024. Erbyn hynny byddwn wedi cynnal 3 cylch o hunanasesiadau erbyn hynny a bydd yr amseriad yn rhoi amser i ni gynnal yr asesiad a rhoi camau yn eu lle i ymateb a gweithredu ar unrhyw argymhellion a wneir erbyn yr etholiad llywodraeth leol nesaf yn 2027.

Bydd yr adolygiad gan Banel yn edrych ar yr hunanasesiadau sydd eisoes wedi eu paratoi gan y Cyngor dros y blynyddoedd diwethaf. Fel rhan o baratoi ar gyfer yr asesiad mae ystyriaeth wedi ei roi i'r meysydd yr ydym fel Cyngor yn awyddus i gael barn neu adborth diduedd gan banel annibynnol yn ei gylch. Ceir rhestr o'r materion hyn yn rhan 7 o'r ddogfen hon.

Y gobaith yw y bydd yr asesiad yn arwain at nifer o argymhellion fydd yn ychwanegu gwerth ac yn arwain at welliannau yng ngwaith y Cyngor a'r gwasanaethau a ddarperir i drigolion y Sir. Rydym yn croesawu'r sialens allanol ac annibynnol fel un o'r ffyrdd y gallwn sicrhau ein bod yn gwneud gwelliant parhaol.

O ystyried y sialensau presennol yr ydym yn eu hwynebu rydym yn awyddus i'r asesiad ganolbwyntio ar y cwestiynau craidd a amlinellir uchod. Mae [Cynllun y Cyngor \(Cynllun Cyngor Gwynedd 2023-28 \(llyw.cymru\)\)](#) wedi ei fabwysiadu ar gyfer y cyfnod 2023-28 (adolygwyd 2024) a Strategaeth Ariannol ([Strategaeth ariannol \(llyw.cymru\)](#)) yn ei lle (gyda Strategaeth Ariannol Tymor Canolig yn cael ei datblygu) ond rydym yn awyddus i daro y balans cywir rhwng ein uchelgais a'r cyfyngiadau sy'n bodoli a byddem yn gwerthfawrogi adborth ar sut y gellir gwneud hynny mewn modd cynaliadwy i'r dyfodol.

Dros y blynyddoedd diwethaf rydym wedi wynebu nifer o sialensau mawr digynsail fel y pandemig, Brexit, argyfwng costau byw a'r wasgiad ariannol sydd arnom fel awdurdodau lleol a rhagwelir y bydd y sefyllfa hyn yn debygol o barhau i'r dyfodol.

2. Trosolwg o Le

Mae Gwynedd yn un o ardaloedd mwyaf amrywiol a phrydferth Cymru, ac mae'n gadarnle i'r iaith Gymraeg.

Mae'n cynnwys ardal o 2,535 km² sy'n ei gwneud yr ail sir fwyaf yng Nghymru yn ôl arwynebedd tir. Mae'n rhannu ffiniau gyda siroedd Conwy, Dinbych, Powys, Ceredigion ac Ynys Môn.

Mae 80% o Barc Cenedlaethol mwyaf Cymru, Parc Cenedlaethol Eryri, yn ardal Gwynedd.

Poblogaeth a Demograffeg

Yn 2021, roedd yna 117,393 o bobl yn byw yng Ngwynedd – gostyngiad o 3.7% ar y boblogaeth yn 2011 (121,874). Dros Gymru gyfan gwelwyd cynnydd o 1.4% yn y boblogaeth dros yr un cyfnod.

Ardal	Poblogaeth 2021	Poblogaeth 2011	+/- %
Ardal Pen Llŷn	7,796	8,524	-8.5%
Ardal Porthmadog / Penrhyndeudraeth	9,759	10,323	-5.5%
Bro Arudwy	6,331	7,157	-11.5%
Bro Dysynni	6,946	7,514	-7.6%
Bro Ffestiniog	6,077	6,479	-6.2%
Bro Lleu / Nantlle	9,659	9,665	-0.1%
Bro Ogwen	8,213	8,351	-1.7%
Bro Peris	11,374	11,685	-2.7%
Dalgylch Bala / Penllyn	4,422	4,362	1.4%
Dalgylch Bangor	20,486	21,092	-2.9%
Dalgylch Caernarfon	11,082	10,777	2.8%
Dalgylch Dolgellau	5,234	5,477	-4.4%
Dalgylch Pwllheli	9,994	10,468	-4.5%
Gwynedd	117,393*	121,874	-3.7%

* Ffigyrau'r ardaloedd unigol ddim yn adio i union gyfanswm Gwynedd oherwydd dull y Swyddfa Ystadegau Gwladol o addasu rhywfaint ar ffigyrau ardaloedd bychan i warchod cyfrinachedd

Mae 15.3% o bobl Gwynedd o dan 15 oed, o'i gymharu ag 16.5% drwy Gymru gyfan. Mae 23.3% o bobl Gwynedd yn 65 oed neu hŷn, o'i gymharu â 21.3% drwy Gymru gyfan. Rhagwelir y bydd cynnydd sylweddol (42%) yn y nifer o bobl 75+ oed ar draws y Sir erbyn y flwyddyn 2043 sy'n golygu fod angen cefnogi poblogaeth sy'n heneiddio a sicrhau bod unigolion yn aros yn iach am gyfnod hirach er lles yr economi a gwasanaethau iechyd a gofal. Mae'r cynnydd canrannol mwyaf yn debygol o fod yn ardaloedd Y Bala a Penllyn sef (57.5%) ac ardal Tywyn gyda'r cynnydd canrannol lleiaf sef 17%.

Iaith Gymraeg

Ar ddiwrnod Cyfrifiad 2021 roedd 73,560 o bobl (3+oed) yn gallu siarad Cymraeg yng Ngwynedd sy'n cyfateb i 64.4%. Yn 2011 roedd y ganran gyfatebol yn 65.4%.

Tai

Mae prisiau a fforddiadwyedd tai yn un o brif bryderon cymunedau lleol ar draws y sir ac yn cael effaith negyddol ar lesiant cymdeithasol, diwylliannol, ieithyddol ac economaidd ardaloedd. Pryder arall sydd wedi ei amlygu gan gymunedau yw'r sefyllfa ail dai / tai haf. Amlygwyd hyn gan drigolion y sir yn ystod ymarferiad ymgysylltu cyhoeddus Ardal Ni 2035 gyda'r materion hyn wedi eu nodi fel un o'r o'r pum prif flaenoriaeth sy'n ymddangos ymhob un o'r 13 ardaloedd adfywio lleol a ddefnyddiwyd yn ystod yr ymarferiad.

Twristiaeth

Yn seiliedig ar ffigyrau model STEAM (Scarborough Tourism Economic Assessment Model), cyn y cyfnod Covid-19, roedd y sector twristiaeth wedi tyfu i fod yn cyfrannu dros £1.35bn i economi Gwynedd ac yn cyflogi dros 18,200 o bobl gyda 7.81m o ymwelwyr yn ymweld yn flynyddol. Heb os felly mae'r sector dwristiaeth yn bwysig i economi Gwynedd, fodd bynnag, mae twristiaeth hefyd yn gallu creu pwysau ychwanegol ar wasanaethau cyhoeddus a byd natur.

Fe gafodd Covid-19 effaith negyddol ar y sector llety a bwyd yn y wlad o ganlyniad i'r cyfyngiadau, ac mae hyn wedi bod yn fwy amlwg mewn ardaloedd sy'n dibynnu ar dwristiaeth.

Heriau Hinsawdd Lleol

Ym mis Mawrth 2019, cyhoeddodd Cyngor Gwynedd ddatganiad ein bod yn wynebu argyfwng hinsawdd, gan ymrwmo i gymryd camau pendant i leihau allyriadau carbon ac ymdrechu am ddyfodol di-garbon.

Bwriad y [Cynllun Argyfwng Hinsawdd a Natur](#) yw amlinellu pa gamau y byddwn yn eu cymryd rhwng 2022 a 2030 er mwyn cyrraedd ein nod o fod yn gyngor carbon sero net.

Mae rhannau o Wynedd yn wynebu dyfodol ansicr iawn wrth i lefel y môr gynyddu, a rhagwelir y bydd rhai cymunedau yn gorfod ail-leoli dros y blynyddoedd nesaf oherwydd newidiadau yn yr hinsawdd, tra y bydd bygythiadau cyson yn wynebu eraill.

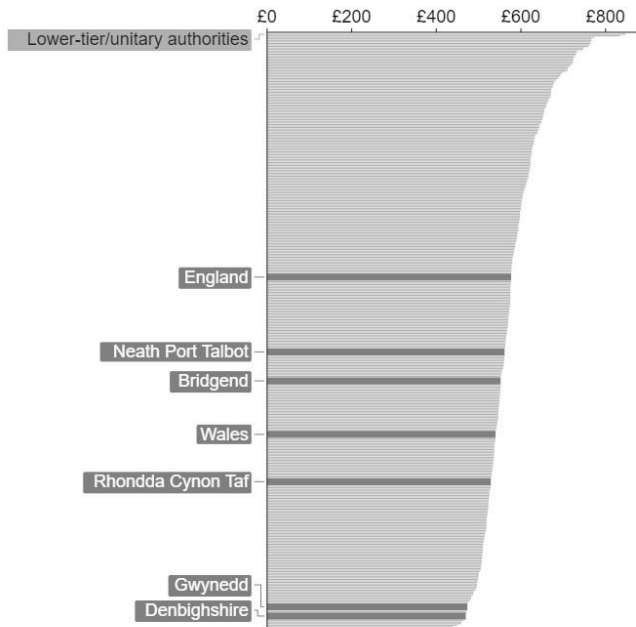
Gyda chyfran lawer uwch o arfordir o'i chymharu â siroedd eraill yng Nghymru, un o sgîl effeithiau fwyaf amlwg newid hinsawdd yw llifogydd. Yng Ngwynedd, mae 11,285 o eiddo mewn perygl o lifogydd ar hyn o bryd / sy'n cael eu hamddiffyn rhag llifogydd.

Economi

Dengys ystadegau diweddaraf yr ONS (2023) fod cyflogau Gwynedd ymysg yr isaf ym Mhrydain:

Gross median weekly pay

Average weekly pay based on where people live, 2023

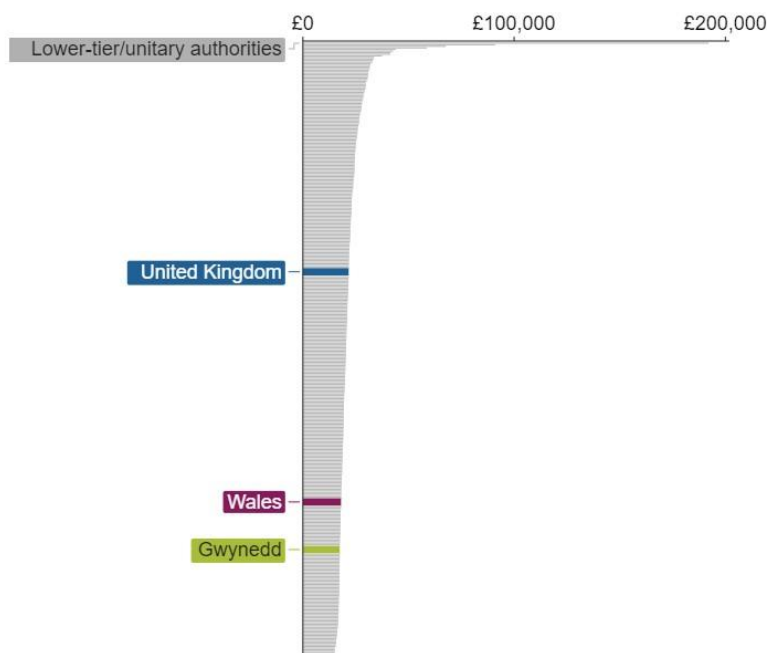

Source: [Office for National Statistics](#) and [Northern Ireland Statistics and Research Agency](#)

Yn ogystal, mae incwm blynyddol cartrefi yng Ngwynedd ymysg yr isaf ym Mhrydain (£17,430) Data diweddaraf ONS 2021:

Gross disposable household income

Average income per person after taxes and direct benefits, 2021

Source: [Office for National Statistics](#)

3. Gweledigaeth ar gyfer yr Ardal a Blaenoriaethau Lleol

Cynllun y Cyngor

Mabwysiadwyd [Cynllun y Cyngor 2023-28](#) gan y Cyngor Llawn yn ei gyfarfod ar 2ail o Fawrth 2023. Y Cynllun yw'n datganiad cyhoeddus ni fel Cyngor o'r hyn y bwriadwn ei gyflawni dros bobl Gwynedd. Mae'n datgan ein gweledigaeth a'n huchelgais am 5 mlynedd ynghyd a'r prosiectau y byddwn yn eu cyflawni. Adolygwyd y Cynllun ar gyfer 2024/2025. Pwrpas adolygu'r Cynllun yw edrych ar lle rydym wedi cyrraedd ar ôl blwyddyn o weithredu, yn ogystal â gwneud yn siŵr ein bod yn parhau i wneud y pethau iawn. Bu i'r Cyngor Llawn gytuno ar adolygiad y Cynllun yn ei gyfarfod ar 7 Mawrth, 2024. Ceir manylion llawn yr adolygiad ar ein [gwefan](#).

Yn dilyn ymgynghoriad eang gyda phobl Gwynedd fel rhan o gynllun [Ardal Ni 2035](#), ynghyd â nifer o drafodaethau ac adborth gan drigolion y sir a thu hwnt, lluniwyd cyfres o flaenoriaethau a phrosiectau a fydd yn galluogi i ni ddatblygu a gwella'r gwasanaethau a ddarperir i bobl Gwynedd ymhellach. Wrth gwrs, dim ond rhan o weithgareddau'r Cyngor a welir yn Cynllun y Cyngor, ac mae'r gwaith dyddiol o ddarparu gwasanaethau yn parhau ledled y sir.

Rydym yn anelu'n uchel dros y pum mlynedd nesaf ac yn gweithio'n galed er mwyn cyrraedd pob uchelgais sydd wedi ei gosod ar gyfer y blaenoriaethau yn y cynllun. Er mwyn gwneud hynny byddwn yn adolygu'r cynllun yn gyson ac yn gosod cerrig milltir ar gyfer pob prosiect er mwyn caniatáu i ni fesur ein cynnydd yn flynyddol.

Mae'r Cynllun yn cynnwys cyfres o brosiectau ar gyfer y pum mlynedd 2023-2028 o dan saith maes blaenoriaeth:

- **Gwynedd Yfory**
Rhoi'r cychwyn gorau posib mewn bywyd i'n plant a'n pobl ifanc
- **Gwynedd Lewyrchus**
Cryfhau'r economi a chefnogi trigolion Gwynedd i ennill cyflogau teilwng
- **Gwynedd Glyd**
Cefnogi pobl Gwynedd i fyw mewn cartrefi addas a fforddiadwy yn eu cymunedau
- **Gwynedd Ofalgar**
Cefnogi trigolion Gwynedd i fyw bywydau llawn a diogel yn ein cymunedau
- **Gwynedd Gymraeg**
Sicrhau ein bod yn rhoi pob cyfle posib i'n trigolion ddefnyddio'r Gymraeg yn y gymuned
- **Gwynedd Werdd**
Gwarchod harddwch naturiol y sir, ac ymateb yn gadarnhaol i'r argyfwng newid hinsawdd
- **Gwynedd Effeithlon**
Rhoi trigolion Gwynedd yn gyntaf gan eu trin yn deg a sicrhau fod y Cyngor yn perfformio'n effeithiol ac effeithlon

Y meysydd blaenoriaeth yw ein Hamcanion Llesiant dan Ddeddf Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015. Bydd yr amcanion yn cyfrannu'n uniongyrchol at gyflawni'r saith nod llesiant cenedlaethol. Mae hi'n gyfnod anodd yn ariannol, a does dim dwywaith y bydd hi'n her i'r Cyngor gyflawni pob un o'r prosiectau ar amser. Fodd bynnag, byddwn yn anelu'n uchel dros

y pum mlynedd nesaf ac yn gweithio'n galed er mwyn cyrraedd pob uchelgais sydd wedi ei gosod ar gyfer y blaenoriaethau yn y Cynllun. Er mwyn gwneud hynny byddwn yn adolygu'r Cynllun yn gyson ac yn gosod cerrig milltir ar gyfer pob prosiect er mwyn caniatáu i ni fesur ein cynnydd yn flynyddol.

Mae trefniadau herio a chefnogi perfformiad yn eu lle i adrodd ar gynnydd y prosiectau bob deufis i'r Aelod Cabinet perthnasol a'r Prif Weithredwr/Cyfarwyddwr Corfforaethol. Yn ogystal cyhoeddir adroddiad perfformiad gan Aelodau Cabinet unigol ddwywaith yn ystod y flwyddyn sy'n cynnwys cynnydd prosiectau Cynllun y Cyngor [[atodi dogfen yn cynnwys gwybodaeth am ein trefniadau herio a chefnogi perfformiad](#)]

Nodir ei bod yn ddyddiau cynnar o safbwynt gweithredu Cynllun y Cyngor ond dengys adroddiad trosolwg o gynnydd yr holl brosiectau a gyflwynwyd i'r Tîm Arweinyddiaeth ar y 23ain o Ebrill 2024 fod 24 prosiect allan o 36 (67%) wedi cyflawni'r hyn a nodwyd ar gyfer y flwyddyn gyda'r 12 arall wedi cyflawni'n rhannol [[linc i'r adroddiad trosolwg](#)]. Mae camau yn eu lle eisoes er mwyn cytuno ar gerrig milltir ar gyfer blwyddyn 2 a gweddill cyfnod y Cynllun er mwyn ceisio sicrhau ein bod yn gallu cyflawni'r hyn a nodir erbyn diwedd cyfnod y Cynllun.

Yn dilyn y broses ymgysylltu [Ardal Ni](#) mae 13 cynllun adfywio unigol wedi eu datblygu sydd yn adlewyrchu dyheadau cymunedau lleol Gwynedd. Mae'r Cynlluniau i'w gweld [ar wefan Ardal Ni 2035](#). Mae'r weledigaeth ar gyfer y Cynlluniau Adfywio Lleol wedi eu selio ar:

"Datblygu a chefnogi cymunedau cynaliadwy sy'n iach, llewyrchus ac egniol gyda'r hyder i fentro, a gyda'r awydd a'r gallu i gyfrannu eu hatebion eu hunain i anghenion lleol ac i fanteisio ar gyfleoedd newydd"

Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd a Môn

Mae gan y Bwrdd weledigaeth bod gwasanaethau cyhoeddus yn cydweithio i sicrhau bod ein cymunedau yn ffynnu ac yn llewyrchus i'r hir dymor. Mae [Cynllun Llesiant 2023-2028](#) yn amlinellu sut bydd hyn yn cael ei gyflawni a gwneud gwahaniaeth gwirioneddol i fywydau trigolion Gwynedd a Môn.

Wrth ddefnyddio'r dystiolaeth yn yr [Asesiadau Llesiant Lleol](#) yn 2022 (gwaith ymchwil wnaethpwyd i ddeall a dysgu mwy am lesiant ardaloedd o fewn Gwynedd a Môn), yn ogystal â cynnal gweithdai ac ymgynghori yn lleol dyma dri Amcan Llesiant y Bwrdd ar gyfer 2023-2028:

- Rydym am weithio gyda'n gilydd i liniaru effaith tlodi ar lesiant ein cymunedau.
- Rydym am weithio gyda'n gilydd i wella lles a llwyddiant ein plant a phobl ifanc er mwyn gwireddu eu llawn botensial.
- Rydym am weithio gyda'n gilydd i gefnogi ein gwasanaethau a'n cymunedau i symud tuag at Sero Net Carbon.

Yr Iaith Gymraeg

Mae'r iaith Gymraeg yn flaenoriaeth parhaol i'r Bwrdd ac yn cael ei hyrwyddo ym mhob maes o'r gwaith. Mae'r Bwrdd yn gyfle i rannu ymarfer da, hyrwyddo'r iaith a sicrhau bod gan drigolion y ddwy sir fynediad i holl wasanaethau cyhoeddus drwy'r Gymraeg.

Gweler copi o'r Cynllun Llesiant ar gyfer 2023-2028 ar [wefan y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus](#).

Ers lansio'r Cynllun Llesiant ar gyfer 2023-2028 mae'r Bwrdd wedi cychwyn ar y gwaith o baratoi cynlluniau cyflawni sydd yn dilyn methodoleg System Gyfan a Pwysau Iach/Cymru Iach i fynd i'r afael â'u tri amcan llesiant. Yn ogystal, mae gwaith yn parhau gyda'r flaenoriaeth barhaol bod y iaith Gymraeg yn treiddio drwy holl waith y Bwrdd, a penodwyd IAITH Cyf gan is-grŵp iaith Gymraeg y Bwrdd i ymchwilio i heriau a llwyddiannau cynllunio gweithlu dwyieithog ymhlith sefydliadau sy'n rhan o'r tri Bwrdd Gwasanaeth Cyhoeddus Gogledd Cymru ar draws Gogledd Cymru.

Mae gwaith wedi cychwyn ar gydweithio ar y Strategaeth Pwysau Iach: Cymru Iach gan weithio ar Ddull System Gyfan, hyrwyddo a gweithredu ar Siarter Teithio Llesol Gogledd Cymru, a treialu digwyddiadau yn ein cymunedau a sut gellir ymateb i heriau cysylltiedig i'r amcan sero net carbon.

Mae'r Cyngor hefyd yn rhan o Fwrdd Uchelgais Gogledd Cymru, sy'n gweithio i wella llesiant economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol y rhanbarth. Mae'r Bwrdd wedi datblygu Cynllun Twf, gyda'r bwriad o gynhyrchu buddsoddiad o dros £1 biliwn ar gyfer Gogledd Cymru.

Yn ogystal mae Cyngor Gwynedd yn rhan o Fwrdd Partneriaeth Rhanbarthol Gogledd Cymru. Sefydlwyd hwn fel rhan o'r Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant i wella lles y boblogaeth a gwella'r ffordd y darperir gwasanaethau iechyd a gofal. Mae'n dod â gwasanaethau iechyd, gwasanaethau cymdeithasol, y trydydd sector a phartneriaid eraill ynghyd i gydlynu'r broses barhaus o drawsnewid ac integreiddio gwasanaethau iechyd, gofal cymdeithasol a lles ar draws y rhanbarth.

4. Arweinyddiaeth Wleidyddol a Sefydliadol

Mae Cyngor Gwynedd wedi'i lunio o 69 o Gynghorwyr sy'n cael eu hethol bob pum mlynedd. Mae'r 69 Cynghorydd yn eistedd ar y Cyngor Llawn ac mae'r Cyngor yn gweithredu drwy drefn Cabinet a Phwyllgorau Craffu. Mae'r Cyngor yn cael ei arwain gan Plaid Cymru. Isod mae cyfansoddiad gwleidyddol presennol y Cyngor:

Plaid Cymru: 46
Annibynnol: 21
Grŵp Llafur – Rhyddfrydol: 2
Cyfanswm: 69

Mi gafwyd newid i'r nifer wardiau etholiadol o flaen llaw Etholiad 2022 gan leihau nifer y wardiau o 75 i 69. Mae hyn wedi golygu newid ffiniau wardiau, yn ogystal â chynyddu faint o wardiau sydd â mwy nag un aelod.

Y Cyngor Llawn: Cyfarfod ffurfiol o'r holl Gynghorwyr yw'r Cyngor Llawn. Yn y cyfarfodydd maent yn gosod y gyllideb bob blwyddyn ac yn cymeradwyo nifer o gynlluniau a strategaethau allweddol sydd yn ffurfio Fframwaith Polisi cyffredinol y Cyngor. Bydd y Cyngor yn cyfarfod 5 gwaith y flwyddyn ac mae'r cyfarfodydd yn agored i'r cyhoedd ac yn cael ei gwe ddarlledu yn fyw er mwyn sicrhau mynediad i bawb.

Y Cabinet: Mae'r Cabinet yn cynnwys 10 Cynghorydd ac yn cael ei gadeirio gan Arweinydd y Cyngor. Mae gan bob un o'r Aelodau bortffolio penodol o gyfrifoldeb am feysydd o fewn gwasanaethau'r Cyngor (Economi a Chymuned, Cefnogaeth Gorfforaethol, Addysg, Cyllid, Amgylchedd, Oedolion Iechyd a Llesiant, Plant a Theuluoedd, Tai, Priffyrdd Peirianeg ac Ymgynghoriaeth Gwynedd.) Arweinydd y Cyngor yw'r [Cynghorydd Dyfrig Siencyn](#) (Dolgellau: Gogledd). Mae'r [Cynghorydd Nia Jeffreys](#) yn Ddirprwy Arweinydd (Porthmadog: Dwyrain).

Cadeirydd y Cyngor: Mae Cyngor Gwynedd yn ethol Cadeirydd ac Is-Gadeirydd bob 12 mis yn ei gyfarfod blyneddol. Mae'r Cadeirydd yn llywyddu dros gyfarfodydd y Cyngor ac mae'n cynrychioli Cyngor Gwynedd mewn digwyddiadau dinesig a seremonïol. Yng nghyfarfod blyneddol Cyngor Gwynedd ar 9 Mai, 2024 etholwyd y [Cynghorydd Beca Roberts](#) (Tregarth a Mynydd Llandygai) yn Gadeirydd Cyngor Gwynedd a'r Cynghorydd Ioan Thomas (Menai (Caernarfon)) yn Is-Gadeirydd.

Pwyllgorau Craffu: Mae 3 Pwyllgor Craffu yng Ngwynedd, sydd i gyd yn cyfarfod o leiaf 5 gwaith y flwyddyn:

- Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi
- Pwyllgor Craffu Cymunedau
- Pwyllgor Craffu Gofal

Tîm Rheoli Corfforaethol

Y Tîm Rheoli Corfforaethol yw haen reolaethol uchaf y Cyngor. Mae'n cynnwys y Prif Weithredwr, y ddau Gyfarwyddwr Corfforaethol, y Penaethiaid Adran a'r Swyddog Monitro, ac mae'n gyfrifol am wireddu blaenoriaethau strategol y Cyngor yn ogystal â sicrhau llywodraethiant effeithiol.

Dafydd Gibbard yw'r Prif Weithredwr, y swyddog uchaf ac mae'n gyfrifol am yr holl staff a gyflogir yn uniongyrchol gan y Cyngor. Penodwyd i'w swydd yn mis Mai, 2021. Mae rôl y Prif Weithredwr yn cynnwys:

- **Arweinyddiaeth:** Gweithio gydag Aelodau Etholedig y Cyngor i sicrhau arweinyddiaeth a chyfeiriad cryf a gweladwy. Annog a galluogi rheolwyr i gymell ac ysbrydoli eu staff i gyflawni amcanion y cytunwyd arnynt gan y Cyngor.
- **Cyfeiriad strategol:** Gwireddu'r blaenoriaethau strategol a osodwyd gan Aelodau Etholedig y Cyngor a rhanddeiliaid, trwy sicrhau fod staff yn eu deall a'u dilyn.
- **Cyngor polisi:** Gweithredu fel y prif gynghorydd polisi i Aelodau Etholedig y Cyngor.
- **Partneriaethau:** Arwain a datblygu partneriaethau cryf gyda gwasanaethau cyhoeddus eraill, busnesau a grwpiau gwirfoddol ar draws Gwynedd a thu hwnt i wella ansawdd bywyd yn y Sir.
- **Llywodraethiant:** Goruchwylio a chydlynu rheolaeth ariannol a pherfformiad, rheoli risg a rheoli newid o fewn y Cyngor.

Mae pedwar adran ym mhorthffolio'r Prif Weithredwr. Yn y meysydd hyn, mae'r Prif Weithredwr yn arwain ar waith strategol yn ogystal â threfniadau herio perfformiad.

- Economi a Chymuned
- Amgylchedd
- Tai ac Eiddo
- Addysg

Mae'r Cyfarwyddwyr Corfforaethol yn dirprwyo ar gyfer a chefnogi'r Prif Weithredwr. Maent yn gyfrifol am yr adrannau a nodir isod. Yma, mae'r Cyfarwyddwyr Corfforaethol yn arwain ar waith strategol yn ogystal â threfniadau herio perfformiad.

Huw Dylan Owen yw'r Cyfarwyddwr Corfforaethol (Gwasanaethau Cymdeithasol). Penodwyd i'w sydd ym mis Hydref 2022.

Mae'r adrannau isod ym mhorthffolio'r Cyfarwyddwr yma:

- Plant a Chefnogi Teuluoedd
- Oedolion, Iechyd a Llesiant

Geraint Owen yw'r ail Gyfarwyddwr Corfforaethol, penodwyd i'w swydd ym mis Awst 2022. Mae'r adrannau isod ym mhorthffolio'r Cyfarwyddwr yma:

- Cefnogaeth Gorfforaethol
- Cyllid a TG
- Gwasanaethau Cyfreithiol
- Priffyrdd, Peirianeg ac YGC

5. Llywodraethu

Yn gyffredinol, mae gan y Cyngor drefn llywodraethu addas yn ei le. Mae Cyfansoddiad y Cyngor yn ddogfen gyhoeddus sydd yn gosod allan y trefniadau llywodraethu ac mae canllaw yn cael ei ddarparu er mwyn yn atgyfnerthu hyn. Mae'r Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu yn cadw trosolwg o faterion llywodraethu o fewn y Cyngor. Mae'r Grŵp yn cynnwys y Cyfarwyddwr Corfforaethol, y Swyddog Monitro, y Swyddog Adran 151, Pennaeth Cefnogaeth Gorfforaethol, Pennaeth Cynorthwyol Cefnogaeth Gorfforaethol, y Rheolwr Risg & Yswiriant a'r Rheolwr Gwasanaeth Cefnogi Busnes y Cyngor.

Mae gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio rôl barhaus yn y drefn o ddarparu llywodraethu dda. Pwrpas craidd y Pwyllgor yw darparu sicrwydd annibynnol ar ddigonolrwydd y fframwaith reoli risg a'r amgylchedd reolaeth gysylltiol, craffu annibynnol o berfformiad ariannol ac anariannol yr awdurdod i'r graddau y mae'n effeithio ar ei amlygiad i risg ac yn gwanhau'r amgylchedd reolaeth, ac i oruchwyllo'r broses adrodd ariannol.

Wrth gyflawni ei waith, mae'r Pwyllgor yn rhoi sylw i ganllawiau gwahanol gyrrff a sefydliadau allanol gan gynnwys CIPFA. Mae'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn cynnwys 12 Cynghorydd ar sail cydbwysedd gwleidyddol, ynghyd a 6 'aelod lleyg', sef person nad yw'n aelod o awdurdod lleol.

Yn ogystal, mae'r Cyngor yn cyhoeddi Datganiad Llywodraethu blynyddol sy'n amlinellu ein trefniadau llywodraethu a'u heffeithiolrwydd gan ddilyn egwyddorion Fframwaith CIPFA/Solace Delivering Good Governance in Local Government. Ceir copi o'r fersiwn ddiweddaraf o Ddatganiad Llywodraethu'r Cyngor yma – [Datganiad Llywodraethu](#) (tud.90)

Mae'r Gofrestr Risg Gorfforaethol [[linc i'r gofrestr neu gopi ohoni](#)] yn cynnwys 25 o risgiau Llywodraethu. Dengys sgoriau y risgiau hyn fod 2 faes llywodraethu yn cyflwyno risg uchel iawn, 4 yn risg uchel ac 11 yn risg canolig. Ceir crynodeb o'r risgiau lefel uchel iawn ac uchel isod:

Risg uchel iawn

- Cyllid – Gwendidau wrth reoli arian cyhoeddus.
- Diogelu – Methu amddiffyn plant rhag camddefnydd o rym-rhesymol mewn ysgolion.

Risg uchel

- Diwylliant - Fod diwylliant amhriodol o fewn y Cyngor yn llesteirio ein gallu i wneud y pethau iawn ac i'w gwneud yn y ffordd iawn.
- Gwybodaeth - Methu uchafu potensial gwybodaeth wrth gefnogi busnes y Cyngor a methu bodloni gofynion statudol.
- Iechyd, Diogelwch a Llesiant - Trefniadau a gweithredu anniogel gan Wasanaethau y Cyngor i reoli risgiau iechyd a diogelwch yn effeithiol.
- Cyswllt Cwsmer - Diffyg ymateb yn amserol i ymholiadau.

Mae camau gweithredu yn eu lle er mwyn ymateb i'r risgiau hyn.

Bu i hunanasesiadau yn y gorffennol ac adroddiadau diweddar gan Archwilio Cymru adnabod ymgysylltu a gwella cyfranogiad fel maes i dderbyn sylw a mae camau wedi eu rhoi yn eu lle er mwyn ymateb. Mae hyn yn cynnwys ceisio gwella sut yr ydym yn rhannu gwybodaeth a chodi ymwybyddiaeth am waith y Cyngor ynghyd a chael mwy a gwell amrywiaeth o gynrychiolaeth (gan gynnwys unigolion a grwpiau hefo nodweddion gwarchoddedig) pan fyddwn yn ymgysylltu ac ymgynghori.

Fel rhan o'n hymateb cyhoeddwyd [Strategaeth Cyfranogiad](#) yn 2023 sy'n egluro sut yr ydym yn annog pobl leol i gymryd rhan ym mhrosesau gwneud penderfyniadau'r Cyngor.

Mae strategaeth gyfranogi'r cyhoedd y Cyngor yn disgrifio sut fydd y Cyngor yn:

- hyrwyddo ymwybyddiaeth o swyddogaethau'r Cyngor;
- hyrwyddo ymwybyddiaeth o sut all pobl ddod yn Gynghorydd a beth mae'r rôl yn ei olygu;
- hwyluso mynediad at wybodaeth ynghylch y penderfyniadau a wnaed, neu sydd i'w gwneud, gan y Cyngor;
- hyrwyddo'r trefniadau lle y gall pobl wneud sylwadau i'r Cyngor ynghylch y penderfyniadau y mae wedi'u gwneud neu y bydd yn eu gwneud yn y dyfodol;
- sicrhau fod barn y cyhoedd yn cael ei ddwyn i sylw ei Bwyllgorau Trosolwg a Chraffu;
- hyrwyddo ymwybyddiaeth ymysg Cynghorwyr o fanteision defnyddio'r cyfryngau cymdeithasol i gyfathrebu â phobl leol.

Rydym hefyd yn croesawu cwestiynau ffurfiol gan y cyhoedd yng nghyfarfodydd y Cyngor Llawn. Mae trefniadau penodol ar gyfer hynny, gan gynnwys rhoi rhybudd ysgrifenedig digonol o flaen llaw.

6. Rheoli Adnodd a Diwylliant

Cyllid

Yng nghyfarfod y [Cyngor Llawn ar 7 Mawrth, 2024](#) sefydlwyd cyllideb Cyngor Gwynedd ar gyfer 2024/25. Mae'r gyllideb refeniw o £331,814,710 i'w ariannu drwy Grant Llywodraeth o £233,316,780 a £98,497,930 o incwm o'r Dreth Cyngor (sy'n gynydd o 9.54% ar incwm aelwydydd unigol). Yr un pryd, sefydlwyd rhaglen gyfalaf o £85,224,800 yn 2024/25 ac roedd penderfyniad y Cyngor yn cynnwys cymeradwyo'r dulliau o ariannu'r rhaglen.

Mae'r gyllideb hon wedi ei gosod mewn cyfnod ble mae awdurdodau lleol Cymru yn wynebu heriau ariannol, yn arbennig yng nghyd-destun chwyddiant cyffredinol wedi cyrraedd lefelau yn 2022/23 a 2023/24 na gwelwyd ei debyg ers degawdau, ac mae effaith hynny wedi gweithio ei ffordd drwodd i gyllideb 2024/25.

Roedd yr adroddiad a gyflwynwyd i'r Cyngor yn amlygu byddai angen cynyddu ein gwariant o £22.7m erbyn 2024/25 dim ond er mwyn "sefyll yn llonydd". Fodd bynnag, cynnydd o £5.1m a dderbyniwyd mewn ariannu allanol (gyda £639k ychwanegol i adlewyrchu trosglwyddo cyfrifoldebau i'r setliad oedd wedi'u ariannu'n flaenorol drwy grantiau penodol).

Gwelwyd yn yr adroddiad fod pwysau galw ar wasanaethau yn ogystal â phwysau chwyddiant yn dangos fod rhaid ystyried cyfuniad o gynnydd Treth Cyngor a chyflwyno rhaglen newydd o arbedion a thoriadau os am osod cyllideb gytbwys ar gyfer 2024/25. Mae cyllideb 2024/25 yn ceisio gwarchod y gwasanaethau y mae'r Cyngor yn eu darparu i bobl Gwynedd, a penderfyniad y Cyngor oedd cynnydd 9.54% yn y Dreth Cyngor er mwyn cyflawni'r amcan hwnnw eleni. Hyd yn oed wedyn, byddwn angen chwilio am arbedion ychwanegol a defnyddio cronfeydd i osod cyllideb gytbwys, ac mae rhagolygon yn awgrymu bydd pwysau pellach wrth anelu i osod cyllideb gytbwys ar gyfer 2025/26.

Mae arbedion sydd wedi cael eu hadnabod wedi bod yn destun ymgynghori gydag aelodau'r Cyngor mewn cyfres o weithdai yn Hydref 2023. Mae'r gyllideb ddrafft wedi cael ei hystyried gan mwyafrif aelodau'r Cyngor mewn sesiwn briffio sefyllfa ariannol a gynhaliwyd ar 16 Ionawr 2024, a wedi ei graffu gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 8 Chwefror 2024 cyn i'r Cabinet ystyried ei argymhelliad i'r Cyngor ar 20 Chwefror 2024.

Mae cyllideb 2024/25 yn cynnwys cyfran sylweddol o'r arbedion sydd wedi llithro o flynyddoedd blaenorol, rhai gafodd eu hadnabod wrth osod cyllideb 2023/24 yn ogystal ag arbedion newydd.

Blaenoriaethau Caffael

Mae'r Tîm Caffael yn darparu cyngor a chymorth i wasanaethau, ac yn sicrhau fod y sefydliad yn cadw at ei Reoliadau Caffael. Nod y tîm yw cryfhau a datblygu'r arbenigedd caffael o fewn y Cyngor, mabwysiadu'r arfer orau yn y maes a chefnogi'r farchnad leol. Mae hefyd trefniadau Rheolaeth Categori (Amgylchedd, Corfforaethol a Phobl) yn ei le er mwyn edrych ar gaffael yn strategol a rhoi mwy o bwyslais ar gynnal dadansoddiad trylwyr o'r farchnad, gan annog fwy o gydweithio.

Mae'r Cyngor eisoes wedi mabwysiadu [Polisi Caffael Cynaliadwy](#) sy'n cyd-fynd ag egwyddorion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015. Drwy fabwysiadu'r Polisi, y bwriad yw ystyried yr effaith gymdeithasol, economaidd ac amgylcheddol bosibl y gall ein penderfyniadau caffael ei gael a pha gamau y gellir eu cymryd i wneud y defnydd gorau posibl o wariant y Cyngor, er lles y sir.

Dylunio Sefydliad a Gweithlu

Er mwyn sicrhau fod trigolion Gwynedd yn derbyn y gwasanaethau gorau posib mae cyfrifoldeb arnom i sicrhau fod ein trefniadau gweithredu mewnol o'r safon uchaf bob amser. Ein huchelgais yng Nghynllun y Cyngor 2023-28 ar gyfer Gwynedd Effeithlon yw:

- Hybu diwylliant gweithio agored a chynhwysol sydd bob amser yn rhoi anghenion pobl Gwynedd yn ganolog i bopeth yr ydym yn ei wneud.
- Darparu adnoddau staffio digonol ac addas ar gyfer cyflwyno gwasanaethau.
- Bod yn sefydliad sy'n gofalu am lesiant ein gweithlu ac yn gwreiddio egwyddorion cydraddoldeb yn naturiol ym mhob rhan o'r sefydliad.
- Gwneud y defnydd gorau o bob adnodd ariannol.

Prif nod y prosiect Cynllunio'r Gweithlu o fewn Cynllun y Cyngor ydi sicrhau fod gan y Cyngor gyflenwad digonol o staff cymwys i'w alluogi i ddarparu gwasanaethau i drigolion y sir, a bod modd i ni sicrhau fod y cyflenwad hwnnw yn ei le am y tymor hir. Byddwn yn mynd i'r afael â phroblemau penodol recriwtio staff mewn meysydd allweddol megis gofal cymdeithasol ac addysg.

Mae gweledigaeth y Cyngor am y cyfnod 2023-28 yn adnabod yr angen i sefydlu a gweithredu [Cynllun Digidol](#) fel un o'r prif amcanion gwella ym maes blaenoriaeth "Gwynedd Effeithlon". Mae'r maes blaenoriaeth hwnnw yn un o'n saith amcan llesiant am y cyfnod dan sylw, ac mae rôl greiddiol gan y Cynllun Digidol er mwyn gosod y seiliau ar gyfer gwireddu pob un o'r chwe amcan arall hefyd. Mewn cyfnod heriol yn ariannol, bydd ein defnydd o dechnoleg ddigidol a'n gallu i gyflawni prosiectau'r Cynllun hwn yn mynd i chwarae rhan allweddol yn y modd y caiff gwasanaethau cyhoeddus eu darparu i bobl Gwynedd yn y dyfodol.

Mae rhagor o fanylion am brosiectau eraill Gwynedd Effeithlon sy'n mynd i'r afael â dylunio'r sefydliad a'r gweithlu o fewn Cynllun y Cyngor 2023-28 ar gael [yma](#).

Ffordd Gwynedd yw'r enw a roddir ar y "ffordd o weithio" yr ydym ni yng Cyngor Gwynedd wedi'i fabwysiadu er mwyn rhoi pobl y Sir yn ganolog i bopeth yr ydym yn ei wneud. Nid proses na syniad damcaniaethol mohono ond yn hytrach casgliad o drefniadau gwaith, ymddygiadau a diwylliant sydd, gyda'i gilydd, yn caniatáu i ni fod yn hyderus ein bod yn edrych ar y gwasanaeth trwy lygaid y defnyddiwr.

Mae datblygu'r diwylliant yma yn golygu bod angen cael gwared a'r rhwystrau sy'n atal ein gweithwyr rhag gwireddu a bod hynny'n arwain at her barhaus i'r ffordd y byddwn yn gweithio. Mae'n golygu gweithio ar draws ffiniau strwythurol mewnol y Cyngor er mwyn cyflawni'r hyn sydd ei angen, gan greu a chynnal amgylchedd gwaith sy'n cynnwys pawb. Mae o hefyd yn hyrwyddo a chefnogi llesiant meddyliol a chorfforol ein gweithwyr yn

ogystal â pharchu egwyddorion gweithredu allweddol yng nghyd-destun cydraddoldeb ac iaith.

Ceir rhagor o wybodaeth ar gael yn y llyfryn hwn: [Ffordd Gwynedd 2023-2028](#)

DRAFFT

7. Blaenoriaethau Gwella a Chamau Gweithredu Cynlluniedig

Bob blwyddyn rydym fel Cyngor yn cyhoeddi Adroddiad Perfformiad Blynyddol er mwyn esbonio, yn glir ac yn gytbwys, beth yr ydym wedi ei gyflawni dros y flwyddyn flaenorol.

Mae Adroddiad Perfformiad Blynyddol a Hunanasesiad Cyngor Gwynedd 2022/23 yn pwysu a mesur sut yr ydym wedi ymateb i'r blaenoriaethau oedd wedi eu cyhoeddi yn Cynllun Cyngor Gwynedd 2018-23: Adolygiad 2022/23 (Cynllun y Cyngor). Ceir copïau o adroddiadau perfformiad blynyddol blaenorol [\[yma\]](#).

Fel y nodwyd eisoes rydym yn mesur ein perfformiad yn barhaus drwy'r flwyddyn ac mae Aelodau'r Cabinet yn cyflwyno adroddiadau i gyfarfodydd y Cabinet dwywaith y flwyddyn (yn ychwanegol i'r Adroddiad Blynyddol) yn disgrifio'r cynnydd. Mae aelodau o Bwyllgorau Craffu'r Cyngor hefyd yn rhan o'r broses barhaus hon o herio perfformiad. Mae'r Adroddiad Perfformiad Blynyddol yn dod â'r adroddiadau cynnydd yma at ei gilydd ac yn pwysu a mesur y llwyddiant dros y flwyddyn.

Mae gofynion Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 yn golygu fod angen i'r Cyngor adolygu'n barhaus i ba raddau y mae'n bodloni'r gofynion perfformiad ac mae ein Hunanasesiad ar gyfer 2022/23 i'w weld yn Rhan 3 o'r Adroddiad.

Erbyn yr amser y bydd yr Asesiad Perfformiad gan Banel yn cael ei gynnal fe fyddwn wedi cwblhau 3 hunan asesiad ac wedi adnabod gwelliannau fel rhan o'r broses hynny gan hefyd roi camau yn eu lle er mwyn ymateb i'r materion a amlygwyd.

Yn flynyddol cynhelir sesiwn Sicrwydd ac Asesu Risg rhwng y Cyngor a'r prif gyrrff rheoleiddio (Archwilio Cymru, Arolygiaeth Gofal Cymru ac Estyn). Mae'r sesiwn yn gyfle i drafod sicrwydd, risgiau ac unrhyw bynciau ar gyfer ystyriaeth pan fydd y rheoleiddwyr yn llunio eu rhaglenni ar gyfer y flwyddyn i ddod. Ceir rhestr o'r prif faterion (sicrwydd a risg) a amlygwyd yn y sesiwn a gynhaliwyd ar y 28ain o Chwefror 2024 yma – [\[linc i'r ddogfen sicrwydd a risg\]](#).

Gwelwyd nifer o newidiadau mawr dros y blynyddoedd diwethaf gan gynnwys Brexit, y pandemig, argyfwng costau byw a'r wasgfa ariannol sydd wedi golygu blynyddoedd heriol iawn i'r Cyngor, sefyllfa sy'n debygol o barhau i'r dyfodol. Teimlir ei bod yn amserol i ni gymryd stoc o lle'r ydym arni ac i dderbyn adborth annibynnol ar gynnydd ein gwaith yn erbyn ein blaenoriaethau ac argymhellion ynghyd a'r hyn y gallwn ei wneud i wella.

Mae'r Cyngor wedi ystyried yr hyn y dylai'r Asesiad gan Banel ganolbwyntio arno ac o'r farn y dylid edrych ar y materion canlynol:

- Edrych ar y graddau y mae diwylliant y Cyngor ac ein ffordd o weithio (Ffordd Gwynedd) wedi treiddio o fewn y sefydliad a'r gwahaniaeth y mae wedi ei wneud.
- Capasiti/gallu i fod yn cyflawni ein blaenoriaethau i'r dyfodol – ydi adnoddau wedi eu halinio hefo'n blaenoriaethau?
- Arweinyddiaeth a llywodraethiant sefydliadol – pa mor effeithiol yw hyn yn wleidyddol a rheolaethol ac a yw'n cael ei gefnogi gan drefniadau llywodraethu a

gwneud penderfyniadau cryf? A ydynt yn caniatáu i'r Cyngor ymateb i sialensau gan newid a thrawsffurfio er mwyn ymateb i'r sialensau?

- Oes gennym drefniadau addas yn eu lle i fesur sut yr ydym yn darparu gwasanaethau i gwsmeriaid/trigolion?
- I ba raddau yr ydym wedi ymgorffori gofynion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn ein gwaith?
- Hunanasesiadau y Cyngor a threfniadau er mwyn ymateb i'r materion sydd angen eu gwella.
- Profi effeithiolrwydd ein cynlluniau neu brosiectau o fewn Cynllun y Cyngor presennol
- Cynnal asesiad o'r materion craidd o fewn gofynion y Ddeddf:
  - Gweithredu ei swyddogaethau'n effeithiol
  - Yn defnyddio ei adnoddau'n ddarbodus, effeithlon ac effeithiol; a
  - Trefniadau llywodraethu effeithiol ar waith i sicrhau'r uchod
- Edrych ar ein gwaith a chynlluniau ym meysydd cynllunio'r gweithlu, cynllunio olyniaeth a dilyniant rheolaethol gan awgrymu unrhyw welliannau. (Awgrym Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio)